
СОРОКА О.В.,

кандидат соціологічних наук,
доцент, кафедра психології,
Запорізький національний
технічний університет,
м. Запоріжжя

КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ТАНЦЮ У ВИКЛАДАЦЬКИХ ПАРАДИГМАХ (НА ПРИКЛАДІ АРГЕНТИНСЬКОГО ТАНГО)

У статті соціальний танець розглянуто як феномен сучасної міської культури спілкування, зміст якого багато в чому визначається викладацькою (тренерською) парадигмою. Представлено інтерв'ю з викладачами аргентинського танго, яке розкриває зміст етичного, мотиваційного, комунікаційного, духовного, поведінкового аспектів їх викладацьких парадигм.

Ключові слова: соціальний танець, аргентинське танго, мілонга, кодигос, культура любовних відносин, викладацька парадигма.

В статье социальный танец рассмотрен как феномен современной городской культуры общения, содержание которого во многом определяется преподавательской (тренерской) парадигмой. Представлено интервью с преподавателями аргентинского танго, которое раскрывает содержание нравственного, мотивационного, коммуникационного, духовного, поведенческого аспектов их преподавательских парадигм.

Ключевые слова: социальный танец, аргентинское танго, милонга, кодигос, культура любовных отношений, преподавательская парадигма.

In the article a social dance considered as a phenomenon of modern urban culture of communication, the content of which is largely determined by the teaching (coaching) paradigm. Submitted by interviews with teachers of Argentine tango, which reveals the content of the moral, motivation, communication, spiritual, behavioral aspects of their teaching paradigms.

Key words: social dance, Argentine tango, milonga, kodigos, culture of love relationships, teaching paradigm.

Для мешканців великих міст України цілком нормальним, для деяких навіть звичним, стало отримання запрошень в Інтернеті відвідати сальса-вечірку або мілонгу. Подібні вечірки зазвичай організовують школи соціальних танців з метою дати можливість своїм учням попрактикуватися у танцювальних навичках, але головним чином, культурно відпочити і поспілкуватися. Разом з тим, у міській культурі Запоріжжя феномен «школа соціальних танців» з'явився відносно недавно. Новим є й саме поняття «соціальний танець».

Сучасне міське життя характеризує розширене використання новітніх комунікаційних технологій: збільшення Wi-Fi зон, користувачів смартфонами. Проте, це не вирішує проблему людської самотності і потреби у спілкуванні. Отже актуальним залишається пошук тих інструментів культури, які об'єднують людей на гуманітарній основі і сприяють побудові громадянського суспільства в Україні. У цьому контексті актуальність теми визначається роллю соціальних танців у налагодженні діалогу між представниками різної статі та підвищенні культури спілкування, піднесення спілкування до рівня мистецтва.

Слід зазначити, що у Мережі можна знайти багато яскравих публікацій (зокрема на сайтах шкіл соціальних танців), що присвячені темі соціального танцю, його соціальної ролі, особливостей конкретних соціальних танців (сальси, бачати, аргентинського танго тощо). Однією з таких публікацій є стаття Анни Політковської, в

якій авторка дуже гостро зазначає проблему інтеграції культури пристрасі, що пропонує аргентинське танго, у культуру любовних відносин чоловіка й жінки, що склалася у сучасній для неї Росії [1]. У психологічній літературі досить широко представлені теми танцювально-рухової терапії та психотерапії, танцювальної імпровізації, перформансу, танцю було і контактної імпровізації [2]. Разом з тим, у соціально-психологічному знанні тема соціального танцю є мало розробленою, як щодо концептуалізації цього поняття у цілому, так і щодо розгляду різних аспектів цього феномену і конкретних соціальних танців.

Мета статті: визначити духовні складові соціального танцю як феномену сучасної міської культури спілкування, зміст якого багато в чому визначається викладацькою (тренерською) парадигмою. Предметно дане дослідження спрямоване на виявлення змісту етичного, мотиваційного, комунікаційного, духовного, поведінкового аспектів викладацької парадигми. Аргентинське танго обрано як приклад для аналізу, оскільки є одним з найбільш поширених і популярних у світі (і в Україні також) парних соціальних танців.

Концептуалізація поняття «соціальний танець», з одного боку, пов'язана з виділенням тих загальних характеристик, які притаманні всім соціальним танцям. Так, по-перше, для більшості соціальних танців, при наявності певної техніки (основного або базового кроку), характерна імпровізація [3]. У імпровізації важливий

акцент на «тут і зараз», відсутність пробілу між задумом і втіленням; у ній немає поділу функцій вигадника і виконавця, вони утворюють органічну єдність і здійснюються одночасно. Імпровізація – це вибір серед можливостей, присутніх в даний момент, на протигагу виконанню певного матеріалу, вибраного заздалегідь; це вміння чути своє тіло, простір і партнерів і відповідати на нього; це можливість бути будь-яким [4]. По-друге, соціальними танцями займаються переважно не задля змагань, а в якості дозвілля. По-третє, для партнерів танець стає формою спілкування, обміну позитивними емоціями, вираження почуттів [5].

Інший аспект концептуалізації в контексті розгляду соціального танцю як культурного феномену пов'язаний з визначенням його ролі в сучасній міській культурі шляхом розкриття змісту філософії, духу, етики конкретних соціальних танців. Не забуваючи про багатозначність терміна «культура», скористаємося його визначенням як набору кодів, які наказують людині певну поведінку з притаманними їй переживаннями і думками, тим самим, здійснюючи управлінський вплив.

Звернення до культурного коду аргентинського танго почнемо з історії його виникнення, що дозволить зрозуміти первісний соціальний смисл цього феномену.

Якщо коротко говорити про історію виникнення аргентинського танго, то відомо, що воно народилося в емігрантських кварталах Буенос-Айреса в кінці XIX століття. Чоловіки з різних країн у пошуках роботи з'їжджалися до Аргентини, залишаючи вдома свої сім'ї, дружин, коханих жінок. Їх туга по дому, журба за коханими, їх бажання мати хоч якусь можливість обійнятися з жінкою призвели до того, що вони придумали танець, який згодом назвався «танго» [6].

Ця романтична розповідь про виникнення танго оголює первинний соціальний смисл цього феномену:

пошук і спрага любовного партнера. У процесі історії первинні смисли певних соціальних явищ можуть набувати нових відтінків або навіть зазнавати істотних змін, проте вони назавжди залишаються невід'ємною частиною їх культурного коду. Щодо танго, то означений початковий смисл не вичерпав себе й понині і залишається співзвучним сучасності.

Для тих, хто навчається танго в Україні уявлення про культуру цього соціального танцю багато у чому визначається викладачем, оскільки саме викладач знайомить з «мовою» танцю (навчає базовим танцювальним навичкам і рухам), розкриває ключові аспекти ефективної взаємодії партнерів, долучає до філософії, до певної танцювальної парадигми. У даному контексті слово «парадигма» розуміється як приклад, зразок танцювання, розуміння, відчуття танго. Оскільки носієм певної культурної парадигми танго виступає викладач, то й в опису цього феномену слід звернутися до його свідомості.

У якості каналу зв'язку для проведення інтерв'ю з викладачами танго були використано соціальну мережу Facebook. Інтернет дозволив зв'язатися, налагодити контакт і поспілкуватися з викладачами з інших міст, інших країн. Ще одна перевага Інтернет у даному дослідженні – це можливість для викладачів танго, уразі потреби, детально обміркувати відповіді (декілька днів, тиждень і більше).

Учасники інтерв'ю:

Елла Лещина – викладач танго в ЦР Анаель, м. Запоріжжя, танцювальний досвід у танго – 4-ри роки, викладацький – 3-ри роки;

Елеонора Калганова – викладач танго, м. Москва, танцювальний досвід у танго – 6-ть років, викладацький – 4-ри роки;

Ігор Фаставець – викладач танго у Студії танцю T-Twice, м. Запоріжжя, танцювальний досвід у танго більше 5-ти років, викладацький – 3-ри роки;

Наталія Орлова – викладач танго у

Aliento del Tango, м. Київ, танцювальний досвід у танго – 6-ть років, викладацький – офіційно рік, але фактично більше;

Андрій Вознюк – викладач танго у Школі аргентинського танго ESSA, м. Одеса, танцювальний досвід більше 8-ми років, викладацький – більше 4-х років;

Тетяна Гординська – викладач танго у Tango Argentino Moldova, м. Кишинів, танцювальний досвід у танго – 5-ть років, викладацький – більше 3-х років; І

Іван Черкашін – асистент викладача у Школі аргентинського танго «Люди вулиць», м. Львів, танцювальний досвід 4-ри роки.

Більшість з них є засновниками власних шкіл, на основі яких зазвичай утворюються танго-співтовариства.

Авторка цієї статті надзвичайно вдячна усім викладачам танго за надану інформацію і за те, що відгукнулися, знайшли час на відповіді, адже з більшістю з них особисто не була знайома. По кожному інтерв'ю можна написати окреме есе про те, як відчувається, розуміється культура танго людиною, яка має коло учнів, що його наслідують, але межі цієї статті не дозволяють представити їх у повному обсязі. З огляду цього, результати розмови з викладачами представлені (на жаль) скорочено. Доречним видається представити їх у формі круглого столу.

Тема круглого столу: *«Культура аргентинського танго у викладацьких парадигмах: мотиваційний, комунікаційний, етичний, поведінковий, духовний аспекти».*

Питання до викладачів: *«Який був Ваш основний мотив для заняття аргентинським танго?».*

Елла: завжди любила рух і з дитинства мріяла танцювати.

Елеонора: на початку основним мотивом для мене у танго були змагання, які проходили в моїй країні (Узбекистан). Ми також намагалися виїжджати і за її межі. Я ставила нашим танцю-

вальним парам шоу програми (можу собі це дозволити так як маю хореографічну освіту і великий танцювальний досвід за спиною).

Ігор: займався бальними танцями, хотів поліпшити бальне танго. Виявилося, що танго є набагато цікавішим, ніж бальні спортивні танці.

Наталія: дівочі фантазії: сидимо ми з «принцом» у ресторані, а тут танго, а я вмію, а він теж!... Мій to-do list включав танго з дитинства.

Андрій: мене дівчина запросила. Раніше ніякими танцями не займався і взагалі, не танцював, а танго мені здалося оригінальним, оскільки я - особистість творча, не зміг відмовитися.

Тетяна: тоді в Молдові не було соціальних танців і мій партнер, який приїхав з Болгарії, розповів мені про сальсу, танго і взагалі про те, що таке соціальні танці. Оскільки на той момент я 15 років танцювала різні стилі, то навчання давалося мені дуже легко. А незабаром я зрозуміла що танго змінює мене і віддала перевагу йому.

Іван: на той час одним із моїх життєвих завдань було навчитися танцювати (взагалі навчитися). Але вийшло так, що орендарем в нашої фірми була школа аргентинського танго, от досі займаюся танго.

Питання до викладачів: *«Як правильно звертатися до людини, яка навчає аргентинському танго: тренер з танго, викладач, вчитель танго, як-небудь ще або це не принципово?».*

Елла: викладач, учитель.

Елеонора: звичайно, якщо ви прагнете відчувати культуру Аргентини, її дух, її прагнення до відносин, то варто взяти до уваги пару термінів і, що є не менш важливим, звертатися до педагога потрібно «Маестро».

Ігор: не принципово, я звертаюся - маестро або маестрос (якщо це дійсно маестро).

Наталія: викладач або вчитель. Слово «тренер» асоціюється зі спортом і змаганнями, тоді як соціальне танго призначене для відпочинку. «Хореограф» - з постановками, а у нас тут на

вершині кута - імпровізація. Зате «вчитель» - це людина, що передає традицію, смисли. Як у бойових мистецтвах, з якими танго часто порівнюють. «Маестро» - вже знакова фігура, приклад для завсідників мілонг Буенос-Айреса, або зірка міжнародного масштабу.

Андрій: особисто для мене це не принципово.

Тетяна: до своїх аргентинських викладачів я звертаюся: «Маестрос», і вважаю це правильним, але не всіх викладачів можна так називати, мої учні називають мене викладач, напевно саме тому, що намагаюся «викладати», а це включає в себе - нести культуру, філософію і дух танго, крім самого танцю.

Іван: це абсолютно не принципово.

Питання до викладачів: «Кажуть, танго - засіб спілкування, а щоб розуміти один одного потрібно знати мову. Чи існує певний початковий мінімум танцювальних рухів, яким необхідно оволодіти, щоб танцювати на мілонгах? Які рухи можна віднести до цього мінімуму початкового оволодіння «мовою» танго?»

Елла: якщо людина чує і любить музику танго, якщо відкрита для обіймів, якщо вміє просто ритмічно рухатися під музику в танці, нехай навіть простими звичайними кроками - цього вже мінімально достатньо. Але якщо ми хочемо бути більш досконалими у танці і у взаємодії в парі, то необхідні основні початкові базові навички: постанова, обійми, баланс, розуміння основ взаємодії в парі, увага до партнера, вміння «чути» партнера, зворотний зв'язок. Треба відзначити, що до партнера вимог більше, так як він відповідає за ведення і імпровізацію в танці, навігацію.

Елеонора: є певні рухи які варто вивчити початківцям перш ніж йти на мілонгу, але це здебільшого стосується партнера, що ж до жінки, то їй підвладно слідувати за партнером. Основний рух - це крок по лінії танцю (уперед, назад, в сторону) - *caminada*. Щодо техніки, то тут звичайно можна

і на уроки сходити.

Ігор: все дуже залежить від індивідуальності, комусь потрібний більший набір слів, хтось є більш лаконічний, хтось менш виразний, а хтось яскравіший. Але все це має свою цінність і становить інтерес, якщо є що висловлювати у танці. Можна станцювати тільки на кроках і хрестиках (власне хрестик, це теж блокований крок). Вивчаючи техніку, людина заглиблюється у танго.

Наталія: по суті, рухів у танго два - крок і поворот. Кроки бувають вперед, назад і в сторону, зі скручуванням і без, повні та перервані. Поворот буває вперед і назад щодо опорної ноги. А далі, як у китайському: з маленьких ієрогліфів складаються великі (фігури танго). І як у в'єтнамському: значення складу залежить від тону (кута повороту, довжини та якості кроку). Можна порівнювати танцювальні елементи зі словниковим запасом, а техніку - з граматикую і орфографією. Але найголовніше в танго - контакт: я тобі кажу, я тобі танцюю, я прагну бути зрозумілим і чути тебе. Якщо контакт виник і мета пари - не вражати оточуючих, а зануритися в загальний руховий транс, відчувати себе «звіром о чотирьох ногах з одним серцем», то буває досить кроків і змін ваги. Якщо хочеться більш змістовної розмови, базовий курс танго в нашій редакції включає прогулянку і очо з парадами, очо мілонгера, пружинки-реботе, очо кортадо і хрест, медіахіро, перехід на наступний рівень - хіро. Принаймні освоєння цього «розмовника». Чоловікові ще потрібно навчитися комбінувати: куди ще ми можемо вирулити з даного становища? А жінці - довіритися партнеру, не думати за нього. Все це робиться в обіймах. Якщо ви приємно обіймаєте, майстерність прийде багато швидше.

Андрій: так, безумовно «мінімум» існує, тільки назвати його набором рухів, як у класичних танцях не вийде. Тут все інакше. Все танго побудовано на взаємодії. Людина зможе взаємоді-

яти з іншим, тільки якщо сама здатна добре керувати своїм власним рухом. А на практиці виходить, що ми заново вчимося ходити, тому що не здатні на керований крок. Все танго складається тільки з двох рухів: кроку і повороту, все інше - лише їх модифікація. Важливий тут і психологічний «запас». Танго здатні танцювати тільки впевнені в собі особистості, які вже відбулися і цьому аспекту я приділяю велику увагу. Коли є «база» з власної керованості та психологічної підготовки - можна виходити на паркет. Тому проміжок від «першого кроку» до «паркету» у всіх різний: комусь і одного заняття достатньо, а комусь і року мало.

Тетяна: я б назвала знання кроків вперед, назад, в сторону, крос і повороти, все інше можна придумати і скласти. Найскладніше це навчитися «крокувати» у парі, якщо ви цього навчилися, пора на мілонги.

Іван: у танго немає місця егоїзму, хороше танго це «танець двох». Щодо початкового мінімуму, то можна почати перелічувати різні рухи такі як, наприклад, хрест, очос, парада, сакада і т.д., проте хочу акцентувати увагу на іншому. Новачку який хоче оволодіти «мовою танго», треба постійно вдосконалювати наступні 5-ть навичок: постава, обійми, кроки, повороти, музикальність, ритміка танго. У той час як «рухи», «зв'язки» «фігури» мусять бути у якості практичного застосування, «завчання» рухів без розуміння суті може призвести лише до шаблонності і одноманітності, у той час як танго це танець оснований на імprovізації. Пара танцююча простими кроками, в якій танцюристи оволоділи базовими навичками буде виглядати набагато краще ніж та, яка танцює завченими ефектними рухами, які без «бази» будуть виглядати шкаратно та кострубато.

Питання до викладачів: «Якщо говорити про етику танго, то яких основних принципів і правил поведінки партнери та партнерки повинні дотримуватися на мілонгах, щоб

встановлювати і підтримувати ефективну взаємодію у танці?»

Елла: звичайні людські норми + традиції танго. Насамперед: ввічливість, привітність, повага до партнера дотримання правил елементарної гігієни + дотримання кодїгос.

Елеонора: це повага до партнера, до музики і до оточуючих вас людей. Чоловік не може просто підійти до дами і покликати її - це не етично і в цьому випадку пані може відмовити. Спосіб, за допомогою якого партнер запрошує партнерку на танго - це спілкування за допомогою погляду «кабесео».

Ігор: гідність внутрішня і зовнішня, повага по відношенню до себе і до партнерів, до оточуючих. А загалом - кодїгос.

Наталія: танцпол мілонги - це мовчазна розмова серед компанії. Важливо рухатися по лінії танцю (проти годинникової стрілки), дотримуючи особистий простір інших пар. Чоловік бере на себе відповідальність за безпеку партнерки, жінка допомагає йому у цьому. Всі емоції звернені всередину пари, що додає романтики. Сама взаємодія починається ще раніше - з обміну поглядами, в яких містяться заклик і злагода, або ввічлива відмова, що непомітна іншим. Традиційна мілонга являє собою дуже вишукане дійство, яке можна звести до одного принципу: «Я - хороший, ти - хороший. Але ще головніше нас - Музика і Танець».

Андрій: танго - це спілкування короля з королевою, звідси і весь етикет. Чоловік повинен так запропонувати жінці рух, щоб їй здавалося, що це не її ведуть кудись, а вона сама йде. Тому я роблю акцент на тому, щоб не стільки вести партнерку, скільки запропонувати їй напрямок руху і звільнити або закрити перед нею простір.

Тетяна: для танцю досить простої поваги і розуміння один одного. Дуже важливо партнерам бути жіночними і не брати на себе чоловічі обов'язки, а саме не запрошувати партнерів.

Іван: етика танго основана на тих самих моральних засадах, як і у бу-

денному житті: взаємна повага, доброзичливість, культурна поведінка. Існує багато правил поведінки на мілонзі (кодігос), основною засадою яких, на мою думку, є бажання приємно провести час на мілонзі, як самому так і іншим учасникам. Якщо казати про сам танець, то це дотримання «ронди» - руху танцюючих «проти годинникової стрілки» по периметру танцполу, ввічливість при зіткненні двох пар – ввічливе вибачення партнерів один перед одним, також дотримання дистанції між парами, максимальне використання власного «танцювального простору».

Останнє питання до викладачів стосувалося їх бачення, розуміння, відчуття духу, філософії, суті танго, з проханням висловити це дуже стисло, одним або декількома словами.

Елла: Аргентинське танго дуже багатогранне, його можна розглядати у різних аспектах: культурному, історичному, філософському, соціальному, психологічному, біомеханічному, оздоровчому, хореографічному, енергетичному...список аспектів і контекстів можна продовжити! Що б відповісти на останнє запитання треба писати, як мінімум статтю, якщо не книгу (це вимагає окремої уваги і часу, якщо відповідати розгорнуто). І відповіді на ці питання будуть дуже індивідуальні у різних тангеро. Краще продовжити розмову на тему танго при зустрічі.

Елеонора: розуміння духу танго - необхідно для Маестро, оскільки під час уроку він передає енергію свого відчуття і виконання, тим самим привертає увагу та інтерес учнів. Суть танго - отримати якомога більше задоволення, доставити задоволення партнерові або партнерці, отримати задоволення послухавши оркестр і виконавця або просто подумки потрапити в цю країну. Аргентинське танго - це танець, що підносить мене на поверх, вище якого не існує. Дух аргентинського танго - для мене це тонка нитка, яка пускає у світ жарких, пристрасних, часом сумних обіймів. Головне для

тангеро - любити світ, де є він, вона і музика. Головне для тангери - любити світ, де є вона, він і музика.

Ігор: танго - це не лише танець, а маленька модель життя, яку треба прожити з партнером протягом однієї танди (танцювальний блок зазвичай з чотирьох танго).

Наталія: аргентинське танго - це історії, які ніколи не повторюються. Його дух - це ностальгія по ідеальному минулому, гідність з відтінком самоіронії, гранична увага до моменту. Його філософія - це повага до тих, хто був до тебе і хто зараз поруч із тобою. Головне для тангеро - малювати музику партнеркою. Головне для тангери - слухати музику партнером.

Андрій: аргентинське танго - це обійми двох близьких один-одному людей, його дух - це взаємодія двох особистостей 1+1, а не 0,5+0,5; його філософія - чоловік домінує догоджаючи, а жінка, довіряючись йому, не «вішається на шию». Головне для тангеро - бути королем, а для тангери - королевою.

Тетяна: аргентинське танго - це танцювальна модель життя. Дух танго - любов і розуміння. Його філософія - розуміння партнера, вміння не тільки чути, але й слухати іншого, вміння дарувати і ділитися любов'ю. Головне для тангеро і тангери - навчитися дарувати і ділитися.

Іван: аргентинське танго це - парний соціальний танець побудований на чіткому ритмі та імпровізації. Його дух полягає у особливій взаємодії танцюючих: в парі під несамовиту музику у ритмі танго. Філософія аргентинського танго - це розуміння танго як життя. Головне для тангеро і тангери - танцювати танго.

У підсумку бесіди з викладачами можна сказати, що дуже складно, майже не можливо, говорити стисло про танго, якщо ж таки намагатися, то спираючись на думки викладачів танго, при описанні танго-культури складно обійтися без таких термінів як «танго-музика», «маестро», «мі-

лонга», «кодингос», «обійми», «контакт», «танда». Власне це і є ключові моменти новизни культури відносин, виразу почуттів і спілкування, що може привносити танго у життя тих, хто ним займається. Зрозуміло, що повністю розкрити зміст викладацької парадигми не в змозі жодне дослідження, тим більш, що це не є щось застигле, наші уявлення постійно розвиваються і, навіть, можуть кардинально змінюватися.

Висновки. У статті окреслено лише певні грані того, що можна назвати складовими викладацької парадигми викладача (тренера) соціального танцю. Щодо змісту танцювальних парадигм, то тут присутня мультипарадигмальність, і різниця у змісті відповідей викладачів є показовою.

Щодо аргентинського танго, то зрозуміти його культуру чи культуру іншого соціального танцю можна через знання його історії, філософії, принципів і правил, базових рухів і т.п. Однак, долучитися до цієї культури почуттів і спілкування, стати її носієм можливо тільки лише через, якщо так можна висловитися, «танцювання».

Покладаючись на думку вчителів танго, видається, що не так вже багато треба для того, щоб розпочати свій шлях у танго, впустити його у своє життя, долучитися до його культури ведення діалогу із протилежною статтю. Як сказала одна з моїх викладачок танго: достатньо бажання танцювати, любов до музики танго, а далі вже немає меж досконалості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Политковская А. И страсть на цыпочках вдруг переходит в дрожь. Движение – форма существования любви [Електронний ресурс] : www.novayagazeta.ru – электронное периодическое издание «Новая газета». – Режим доступу: <http://politkovskaya.novayagazeta.ru/pub/2000/2000-018.shtml>
2. Медиатека Александра Гиришона: тексты и ссылки на тексты о танцевально-двигательной терапии и психотерапии, импровизации, перформансу, танцу будто и контактной импровизации, соматике и т.д. [Електронний ресурс] : www.girshon.ru - «Жить танцуя» - центр интегрального танца Александра Гиришона. – Режим доступу: <http://girshon.ru/index.php/teksty.html>
3. Социальные танцы : Википедия [Електронний ресурс] : Википедия - свободная Интернет-энциклопедия. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%E6%E8%E0%EB%FC%ED%FB%E5_%F2%E0%ED%F6%FB
4. Гиришон А. 5 определений танцевальной импровизации [Електронний ресурс] : www.girshon.ru - «Жить танцуя» - центр интегрального танца Александра Гиришона. – Режим доступу: <http://www.girshon.ru/index.php/moi-stati/articles/id-5-opredelenij-tancevalnoj-improvizacii.html>
5. Струк О. Social Dance в жизни взрослых или что такое социальные танцы [Електронний ресурс] : Школа танцев Фиделио. – Режим доступу: <http://archive.today/WHkWR>
6. История аргентинского танго [Електронний ресурс] : www.vivatango.ru – Школа аргентинского танго. – Режим доступу: <http://www.vivatango.ru/istoria1.php>